

LITERATURA DE LIMBĂ ROMÂNĂ ÎN ISRAEL (II)

de Dr. Șlomo Leibovici-Lais

Enunțarea în sine a temei, în numărul trecut al revistei, nu a exploatat tema în toată amploarea ei.

Pentru continua încurajare a creatorilor de limbă română din Israel, s-au mai adăugat – între timp – premiile Fundoianu și Mihail Sebastian, la Asociația Scriitorilor și premiul Iosef la ACMEOR. De asemenea, Cercul Cultural din Ierusalim decernează premiul Sebastian Costin. S-ar părea că premiile sunt multe, dar având în vedere multe genuri literare și numărul – în creștere – al creatorilor de limbă română și mai ales nivelul scrierilor lor, acestea acoperă cu greu tot ce se cere premiat.

Pentru lămurirea celor spuse, voi încerca să schițez – bineînțeles telegrafic, fără a intra în aprecieri critice – genurile literare și scriitorii respectivi, divagând pe ici, pe colo, doar cu câte un amănunt sau câte o observație, pentru mai buna ilustrare a temei.

Repetări de nume, care apar în articol, se datorează faptului că unul și același scriitor este activ în mai mult decât un singur gen literar.

Două sunt tărâmurile literare în care au apărut cele mai multe cărți de literatură de limbă română în Israel. Mă refer la POEZIE și la PROZĂ. Nu că celelalte genuri nu și-au câștigat locul lor de prestigiu (și ele vor fi prezentate în articol), dar, în aceste două genuri, aparițiile abundă.

Presa de limbă română în Israel – două cotidiane, patru săptămânale și două lunare (unul din ele, "Minimum", cu difuzare și peste hotare, în România și în lumea apuseană), precum și un cotidian pe internet, toate publică, în aproape fiecare din numerele lor, poezii și nuvele proaspăt scrise.

În acest articol mă voi ocupa totuși numai de cei ce și-au publicat creațiile în volum. Redarea lor în ordine alfabetică (inclusiv și a celor care ne-au părăsit pentru totdeauna) va ușura cititorului de a-i identifica și mă va scuti de preferințe subiective.

În poezie îi găsim pe: I. Bareket; Miron Berg (poezie filozofică); Leon D. Broder; Shaul Carmel – cu volume traduse în ebraică, rusă, slovacă, chineză, etc., premiat în câteva rânduri, inclusiv cu premiul "Eminescu" al Academiei Române; Luiza Carol, poetă bilingvă în română și engleză (premiu); Judith Coman; Sebastian Costin – poezie ermetică; Sandu David – poet bilingv în română și ebraică; Madeleine Davidsohn; Natan Feldman; Andrei Fischhof – poet trilingv în română, ebraică și maghiară; Maria Gaetan-Mozes (premiu), sub tipar o carte de poezii de ale ei traduse în ebraică; Albert Goldenberg; Mircea Gorun; Solo Har-Herescu (premiu), tradus în ebraică; Simon Haran – poet bilingv în română și ebraică; Annie Heskia; Mioara Iarchileon; Solo Juster; Paul Kidron; Radu Klapper; Mery Korenberg-Brendi; Debora Landman; Samson Lazar (Lascăr Șaraga) – bilingv în românește și idis; Emanuel Lieberman; Tania Lovinescu (premiu); Bianca Marcovici – tradusă în diferite limbi europene (premiu în Israel și în străinătate); Riri Manor – poetă bilingvă în română și ebraică; Isac Moscu Eyal; Ana Negreanu; Paul Nicolai; Naomi Pavel; Eliahu Peizer; Clara Peckel; Theodor Rozen; M. Rudich – tradus în ebraică de renumitul poet, originar din România, Haim Rabinsohn; Eran Sela; Benedict Solomon; Vlad Solomon; Elena-Ester Tacciu; Zoltan Turner; Bernard Weinberg; Eugenia Weisbluth.

Dacă ținem seamă că acești poeți nu și-au făcut din poezie o profesie – printre ei se găsesc profesori universitari, medici, doctori în filozofie, doctori în literatură, avocați, muzeologi, ziariști, etc. – devine clar că poezia de limbă română în Israel este expresia unui impuls lăuntric.

Creația de limbă română, de altfel de toate genurile, și-a găsit aprecieri apărute în presa literară din România și chiar în volume dedicate acestui

fenomen, apărute la Cluj și la Iași.

În proză. Pentru a nu îngreuna cursivitatea prezentării, am inclus în acest segment genuri ca romane, nuvele, schițe, science-fiction. Autorii sunt: George Bar-On; Harry Bar-Shalom, care scrie cu aceeași ușurință în română, franceză și ebraică; H. Bentin; Getta Berghoff; R. Bishop; Leopold Bittman-Ruga; Mirel Brateș (o nouă carte se află acum sub tipar); Ludovic Bruckstein, scriitor bilingv în română și idis, cu traduceri în ebraică (premiu); Suzana Ciorța; Filip Cohn; Tuta Damian; Mircea Damsker; Madeleine Davidsohn; Gabriela Deșliu; Virgil Dudă (premiu); Felicia Feinstein-Keifa; Josephine Feinstein; Carol Feldman; Iancu Feldstein; Mayer Finkelstein; Ileana Fleischman; Nora Galin; Rodica Grindea; Oisia Gurevici; S. Jacobssohn; Tina Istric-Reinhard; Tereza Kapelus; Samson Lazar; Tania Lovinescu – ultimul ei roman "Mă numesc Alzheimer" atinge una din cele mai dureroase realități ale vieții (premiu); Marcel Marcia; Alexandru Marton; M. Maur; Liana Maxy; Lucian Măgurean; Marius Mircu – decanul de vârstă al scriitorilor de limbă română din Israel, nonagenarul veșnic tânăr, scoate în fiecare an o carte; G. Mosari; Mihail Negrescu-Negrillo; I. Nuhimovici; Eph. Ophir-Offner; Sonia Palty; Eliahu Peizer; Iosif Petran; Iosef Rosen; Hedwig Rubber; Iosef N. Rudel (Radu Nor), scriitor bilingv în română și germană; Tudor Savin; Mircea Săucan; Simion Săveanu; S. Schafferman; Gina Sebastian-Alcalay (premiu); Alexandru Sever, cel mai apropiat de genul marelui roman european clasic care, după umila mea părere, dacă și-ar fi scris romanele într-o limbă de circulație internațională, ar fi fost, desigur, un candidat natural propus pentru premiul Nobel la literatură; Ibi Shanav (I. Blum); Raoul Siniol; Ego Solon; Francisca Stoleru; Boris Wechsler-Vlăstaru – scriitor bilingv în română și rusă (premiat de Academia din Chișinău); Israel Weinberg; Adrian Zăhăreanu.

Dacă luăm în considerație că fiecare din acești scriitori au scris și editat mai mult decât o singură carte, ne putem da seama de amploarea literaturii de limbă română în Israel, mai ales că fenomenul se repetă și la poeți și la mai toate genurile literare, care vor fi expuse în continuare.

Complexitatea și diversitatea genurilor merită atenție deosebită, mai ales că unele din ele, cum ar fi iudaistica, istoria evreilor, filozofia evreiască, sunt caracteristice creatorilor din Israel. Două generații de evrei, pe care regimul ceaușescian le-a ținut departe de orice izvor iudaic și le-a privat de cunoașterea tezaurului strămoșesc, au stringentă nevoie de a le cunoaște, pentru a se simți în rând cu toți cetățenii Statului Israel.

Voi încerca să înșir genurile literare, în ordine alfabetică.

Aforisme-maxime. Vladimir Eșanu; Alexandru Sever;

Cinematografie. Lazăr Cassvan; Pavel Constantinescu; Zoltan Turner (scenarist);

Critică literară. Eugen Iosef Campus; Sergiu Levin; Eugen Luca; Al. Mirodan (premiu); M. Schweiger; Ester-Elena Tacciu (premiu de prestigiu);

Critică teatrală. N. Horodniceanu; Andrei Strihan, cu prestigiu profesorului universitar, specializat în estetica teatrului;

Dictionare și lexicoane. M. Imanuel (Motzi Moscovici); Shlomo Leibovici-Lais; M. Maur; Alexandru Mirodan, cu dicționarul său neconvențional din care au apărut până acum doar două volume – o istorie literară-critică, în stil enciclopedic;

Documente-mărturii. Solo Har-Herescu; Shlomo Leibovici-Lais; Sonia Palty; S. Schafferman;

Dramă. I. Atlas; S. Cremnitzer – scrie în română, franceză, engleză; Eduard Ellenberg; N. Horodniceanu; Alexandru Mirodan; Israel Toros; Eseistică. Camillo Baciu; Mitu Grosu; Gh. Kovacs-Eichner; Shlomo Leibovici-Lais; S. Zalmanovici-Zorin;

Ficțiune. Florentina; M. Maur; Marcel Oller;

Istoriografie. domeniu dificil, deoarece România se dovedește și până astăzi avară în eliberarea de documente, îngreunând cercetarea trecutului evreilor din România. Totuși s-au scris și se scriu lucrări în domeniu și sunt cercetări care se dedică și altor teme istoriografice. Până acum au apărut în românește scrierile lui: Jean Ancel; S. Avni; Israel Bar-Avi; Michael Bruchis; Lucien-Zeev Herscovici; Eliezer Ilan; Shlomo Leibovici-Lais; Theodor Lowenstein-Lavi; Dora Litani; M. Maur; M. Mircu; Eliezer Palmor; M. Scherman; N. Weintraub;

Judaistică. Isaac Bercovici; M. Burstein (premiat); I. Fisch; Iosef Fux; Menahem Guttman; Iacov Kimchi; Shlomo Leibovici-Lais; M. Maur; David Șafan;

Memorialistică. Abramovici-Falt; Suzana Bratosin; Iehuda Evron; A. Feller; Sidy Gross; Eva Heyman; Michel Landau; Has. Z. Lavy; Theodor Lavi; Samson Lazăr (Lascăr Șaraga); S.M. Littman; Eugen Luca; Manius Mircu; Sonia Palty; Mihail Rinea; Bernhardt Schnapp; Emil Segal; Beatrice Simovici; N. Stroe; Solomon Schapira; I. Volodi-Vardi; N. Weintraub;

Satiră. I. Avian (Iancovici); Beno Baruch; Ion Pribeagu; I. Schechter;

Studii și articole literare. Marcel Avram; M.H. Bady; Harry Bar-Salom; A. Feller; Rodica Grindea; Carol Isac; Shlomo Leibovici-Lais; Henry Marcus; M. Maur; Al. Mirodan; I. Roisman; Tudor Savin; M. Semo; M. Schweiger (premiat); S. Soreanu; Eugen Sorin; M. Sterian; Elena-Ester Tacciu; Stefan Werner;

Umor. Al. Andy; Mircea Aristide; Iona Atlas; I. Avian; Carol Feldman; Godell (caricaturi); Ion Pribeagu; Sergiu Rătescu (Caricaturi); Sadi Rudeanu; I. Schechter; Mark și Sidona Sidon; Dorel Sora; Z.B.C. (Zeev Ben-Chaim), trilingv în română, engleză și ebraică.

O activitate prodigioasă desfășoară în Israel traducătorii și mă refer la traduceri care apar în limba română, traducători fiind: S. Avni (premiu); Carol Bines; Sebastian Costin (un fenomen care merită a fi evidențiat: la numai doi ani de la venirea sa în Israel fără a ști o boabă de ebraică, și-a însușit limba la un asemenea nivel, încât a tradus patru poeți clasici ebraici și, cinci ani după aceea, a tradus 50 de poeți ebraici moderni, fiecare în stilul său specific); Sandu David; Andrei Fischhof; Lucien-Zeev Herscovici; Arie Leibisch-Laysch; Shlomo Leibovici-Lais; Dora Litani; A. Klein; Otto Starck (un traducător sui-generis din persana clasică, până acum i-au apărut în românește opt lucrări, una dintre ele reeditată de Ambasada Iranului la București anul trecut).

Nu am notat profesiunile celor enumerați. Printre ei se află rabini, profesori universitari, medici, ingineri, avocați, jurnaliști, etc. Nimeni din ei nu trăiește din literatură. Scriul lor este o necesitate sufletească sau o dedicație pentru cei veniți de curând, care nu pot gusta încă limba literară ebraică sau cea atât de caracteristică a vechilor izvoare ebraice.

Deși numărul cititorilor de limbă română din Israel este într-o continuă descreștere – și este doar natural să fie așa, creația de limbă română din Israel continuă cu aceeași intensitate și câteodată pare că se întărește.